

5. Drets humans i justícia transicional

- L'ACNUDH va presentar un informe en què es denunciaven les greus violacions de drets humans comeses a la RD Congo.
- El Parlament Europeu va instar l'ONU a investigar el desmantellament, per la força, del campament sahrauí aixecat a Agdaym Iziko, prop d'Al-Aaiun.
- L'expresident d'Argentina, Jorge Rafael Videla, va ser condemnat a cadena perpètua per crims de lesa humanitat ocorreguts durant la dictadura militar.
- Es va celebrar la Conferència de Revisió del Tribunal Penal Internacional sense grans avenços respecte a la seva jurisdicció.
- El fiscal Moreno Ocampo va presentar càrrecs contra sis presumptes responsables de la violència de 2008 a Kenya.
- El Tribunal Penal Internacional per a l'exlugoslàvia va sentenciar set militars i policies serbobosnians d'alt rang per la seva participació en la massacre de Srebrenica el 1995.
- Es va presentar l'informe final de la Comissió de la Veritat de l'Equador amb els noms de 458 persones responsables de crims de lesa humanitat.

Aquest capítol analitza, en un primer bloc, la situació dels drets humans i del Dret Internacional Humanitari (DIH) a partir d'un eix geogràfic i també qüestions com l'impacte de l'anomenada lluita contra el terrorisme internacional i alguns dels principals temes de debat l'any 2010. Aquest primer apartat es tanca amb la presentació dels resultats de l'**Índex de Drets Humans 2010 (INDH)**. En una segona part es descriuen els elements més significatius dels processos de justícia transicional en curs. El capítol s'inicia amb un mapa en el qual s'assenyalen els 20 països amb un grau més alt de desprotecció i incompliment dels drets humans i del DIH.

5.1. Drets humans: anàlisi de la situació a escala internacional

a) Violacions sistemàtiques de drets humans

Al llarg del 2010, el panorama mundial va continuar sent desolador en matèria de drets humans, tal com revelen alguns dels fets que es detallen a continuació.

En el **context africà**, Amnistia Internacional va instar les autoritats de **Burundi** a investigar les denúncies segons les quals els cossos de seguretat de l'Estat haurien torturat membres de l'oposició detinguts a la seu del Servei d'Intel·ligència Nacional, entre el 23 de juny i el 4 juliol durant les eleccions que van tenir lloc al país. **Guinea Equatorial** va executar tres exoficials i un civil, als quals va acusar d'estar implicats en un assalt al palau presidencial a Malabo el 17 de febrer de 2009. Amnistia Internacional va denunciar que els quatre homes havien estat **torturats** abans del judici, i que aquest es va celebrar **«sense garanties»**, fet que el Govern va negar.¹

Cal destacar, que a l'octubre, la UNESCO va decidir suspendre la concessió d'un premi finançat per Teodoro Obiang, que havia de portar el seu nom, després de l'enèrgica protesta de la comunitat internacional i especialment de les organitzacions defensores dels drets humans. El primer semestre de l'any, **el Marroc** va expulsar 130 persones de confessió cristiana, moltes de les quals vivien al país des de feia dècades, a les quals va acusar de proselitisme. A més, al novembre, la **Policia marroquina va desmantellar per la força el campament sahrauí aixecat a Agdaym Iziko**, prop d'Al-Aaiun, i el Parlament Europeu va demanar una investigació de l'ONU sobre els fets. L'Audiència Nacional espanyola ha assenyalat que el desmantellament podria constituir un crim de lesa humanitat. D'altra banda, la UE va demanar al Marroc que s'abolís la pena de mort i va donar a entendre que això ajudaria a aprofundir encara més la relació entre Brussel·les i Rabat.

Cal destacar l'informe publicat el dia 1 d'octubre per l'ACNUDH, el més detallat dels últims deu anys, en el qual l'organització denunciava una **llarga llista de violacions massives de drets humans** comeses a la **RD Congo**. La violència sexual i el clima d'impunitat que regna al país van generar una gran polèmica a tota la regió dels Grans Llacs.

1. McKee, Megan. «Equatorial Guinea president says coup plotters had fair trial». *Jurist*, 3 de setembre de 2010. <<http://jurist.org/paperchase/2010/09/equatorial-guinea-president-says-coup-plotters-had-fair-trial.php>>

L'informe descriu 617 actes violents ocorreguts al país de març de 1993 a juny de 2003, que constitueixen greus violacions dels drets humans i del DIH. En el document, l'organisme va afirmar que existien indicis de genocidi i va assenyalar com a culpables les forces combatents de Burundi, Rwanda i Uganda.² Així mateix, apuntava a la lluita pel control dels recursos naturals i l'absència d'autoritat com una de les causes del conflicte a l'est del Congo i afegia que tant l'Estat com les potències estrangeres i companyies privades eren responsables d'aquests crims. En el cas de Rwanda, un dels països esmentats a l'informe, l'inventari d'horroros troba el seu origen en el genocidi de 1994, en què prop de 800.000 tutsis i hutus moderats van ser massacrats en 100 dies pel Govern extremista hutu. Aquells que van perpetrar el genocidi –una amalgama de polítics, religiosos i milícies– van fugir al veí Congo, on van trobar amagatall entre els camps de refugiats hutus. Prop d'un milió d'hutus van abandonar Rwanda el 1994, després de la presa de poder del Front Patriòtic Rwandès, liderat per Paul Kagame, rebel tutsi format a Uganda i actual president de Rwanda. Els genocides es van reagrupar i van continuar la seva lluita contra el nou Govern tutsi de Kagame, qui finalment va ordenar la invasió del Congo el 1996.

L'informe documenta casos de massacres comeses per les forces rwandeses i pels seus aliats, el grup rebel congolès AFDL, als camps de refugiats hutus el 1996 i el 1997. Segons indica l'informe, els atacs revelen un nombre d'elements inculporis que, si ho determina un tribunal de justícia, podrien ser qualificats de genocidi. L'acusació va ser rebutjada pel Govern rwandès amb contundència. Segons estableix l'informe, l'Exèrcit rwandès no va fer cap distinció entre civils i combatents, ciutadans rwandesos o congoleseos, sinó que va actuar segons criteris ètnics.

També a la RD Congo, cal destacar el brutal atac a més de 303 dones i nenes que van ser violades per grups armats entre juliol i agost de 2010 en una comunitat a la província de Kivu Nord. L'abús sexual i les violacions es van caracteritzar per una inusitada crueltat i l'ús de mètodes molt degradants davant la passivitat de la MONUSCO, missió de manteniment de la pau present al país. Margot Wallström, representant del secretari general de l'ONU sobre la Violència Sexual en els Conflictes Armats, va instar a l'enjudiciament dels comandants rebels com a punt de partida per portar els responsables davant la justícia. Organitzacions de drets humans com Amnistia Internacional i HRW van exigir responsabilitats per aquests crims i van instar el Consell de Seguretat de l'ONU i les autoritats congolesees a adoptar mesures referent a això. Al Senegal, Amnistia Internacional va denunciar que l'ús sistemàtic de la tortura per extreure confessions és una cosa

que els tribunals continuen acceptant i va assenyalar que **els responsables poques vegades reten comptes dels seus actes** quan les seves víctimes moren a causa dels maltractaments. D'altra banda, l'arrest i la condemna al setembre de set mestres que van obligar a pidolar els alumnes que tenien sota el seu càrrec, va representar un pas molt important per als drets de la infància al Senegal, ja que es tracta del primer cas en què s'aplica una llei emesa el 2005 que prohibeix aquesta pràctica.

Al juliol, el Servei d'Intel·ligència i Seguretat Nacional del Sudan va dur a terme una **brutal campanya de detencions arbitràries, tortures i intimidació a opositors i crítics amb el Govern** en el marc de les eleccions

presidencials i, posteriorment, entre els favorables a la independència del sud. Durant la primera meitat del 2010, Amnistia Internacional va documentar la detenció d'almenys 34 persones, entre elles periodistes, activistes de drets humans i estudiants. Pel que fa a Somàlia, Shamsul Bari, expert independent de l'ONU sobre la situació dels drets humans en aquest país, va instar la comunitat internacional a protegir la població, a garantir que es processa als que violen les garanties fonamentals i a explorar tots els mitjans possibles per posar fi a greus violacions de drets humans. Al setembre, l'organització HRW va denunciar els abusos comesos per la Policia de Zàmbia per extreure confessions als presos i va instar el Govern a adoptar una política de tolerància zero pel que fa a **l'aplicació de maltractaments**. A Nigèria, HRW va denunciar que, malgrat els intents de reforma, el cos de Policia nigerià continuava recorrent a l'extorsió dels ciutadans i duent a terme arrestos arbitraris, tortures i execucions extrajudicials.

Pel que fa al **continent americà**, l'expresident *de facto* d'Argentina, Jorge Rafael Videla, va ser condemnat a cadena perpètua i presó comuna al desembre en un judici per crims de lesa humanitat durant l'últim règim militar, entre el 1976 i el 1983. Videla, de 85 anys, és considerat l'ideòleg de la repressió d'Estat que va provocar la desaparició de 30.000 persones, segons xifres d'organismes de drets humans. La condemna a Videla va coincidir amb l'entrada en vigor, aquell mateix mes, de la Convenció Internacional per a la Protecció contra les Desaparicions Forçades de l'ONU, quatre anys després de la seva aprovació. El Tribunal

Interamericà de Drets Humans va condemnar l'**Estat colombià** per l'assassinat el 1994 del senador comunista Manuel Cepeda, un fet que va generar un intens debat. D'altra banda, el Comitè de Drets Humans de l'ONU va expressar preocupació per la persistència en aquest país d'execucions extrajudicials, desaparicions forçades, tortures, violacions sexuals i reclutament de nens en el conflicte armat, i pel patró d'assassinats de civils presentats com a baixes en combat, que rep el

L'informe descriu 617 actes violents ocorreguts [a la RD Congo] de març de 1993 a juny de 2003, que constitueixen greus violacions dels drets humans i del DIH.

El Servei d'Intel·ligència i Seguretat Nacional del Sudan va dur a terme una brutal campanya de detencions arbitràries, tortures i intimidació a opositors i crítics amb el Govern

2. Alt Comissionat de Nacions Unides per als Drets Humans. *Rapport du Projet Mapping concernant les violations les plus graves des droits de l'homme et du droit international humanitaire commises entre mars 1993 et juin 2003 sur le territoire de la République Démocratique du Congo*. Ginebra: ACNUDH, agost de 2010. <http://www.ohchr.org/Documents/Countries/ZR/DRC_MAPPING_REPORT_FINAL_FR.pdf>

nom de «**falsos positius**» (modalitat d'execució extrajudicial comesa per membres de la força pública). A **Cuba**, l'Església Catòlica va anunciar l'alliberament de presos polítics del «Grup dels 75», empresonats i condemnats, durant el període que es coneix com a «Primavera Negra» de 2003, a penes de més de 20 anys de presó. El nombre de dissidents presos a Cuba va baixar de 201 a 167 en els primers sis mesos del 2010, segons un informe de la Comissió Cubana de Drets Humans. No obstant això, el president d'aquesta Comissió, Elizardo Sánchez, va assenyalar que la tendència a la baixa reflectia un cert canvi en les formes de repressió política del règim que hauria optat per una estratègia de baixa intensitat mitjançant detencions arbitràries de curta durada i altres formes d'assetjament, i va afegir que entre gener i juny de 2010 es van produir més de 800 detencions d'aquest tipus.

Pel que fa a l'**Equador**, Philip Alston, relator especial de l'ONU sobre execucions extrajudicials, va presentar un informe preliminar al juliol sobre la investigació realitzada al país on va assenyalar que el **nivell d'impunitat** per qualsevol tipus de morts era **molt elevat** i anava augmentant. Als **Estats Units**, l'Exèrcit va haver d'afrontar un nou escàndol en què van estar implicats **12 soldats** desplegats a l'Afganistan. Cinc d'ells van ser **acusats d'assassinar tres civils** a la província de Kandahar, al sud de l'Afganistan, i set d'encobrir aquests crims. D'altra banda, el Pentàgon va informar a l'octubre que acceptaria el reclutament d'homosexuals que volguessin servir en l'Exèrcit, derogant d'aquesta manera la llei *Don't ask, don't tell* (No ho preguntis, no ho diguis) de 1993, segons la qual els membres de l'Exèrcit eren expulsats de l'estament militar si revelaven la seva condició sexual. En un altre ordre de coses, i 62 anys després dels fets, els Estats Units van admetre haver fet experiments que, entre el 1946 i el 1948, van ocasionar el contagi intencional de sífilis i gonorrea a 696 guatemalencs, sense el consentiment de les persones implicades, per comprovar l'efectivitat de noves drogues, antibiòtics i diferents tractaments preventius, en especial, la penicil·lina. D'altra banda, l'entrada en vigor a Arizona d'una llei que, per primera vegada en la història dels Estats Units, **permet a la Policia detenir i castigar un ciutadà pel simple fet de ser o semblar un immigrant il·legal**, va desfermar l'ira de la comunitat hispana. D'altra banda, l'OIM i la Comissió Nacional de Drets Humans de **Mèxic** van advertir que milers de persones patien l'anomenada «esclavitud del segle XXI», és a dir, el **tràfic de persones** i principalment d'immigrants centreamericans que creuen la frontera mexicana en direcció als Estats Units.³ Així mateix, relators especials de l'ONU van instar el Govern mexicà a prendre mesures per protegir el dret a la vida i la seguretat dels defensors dels drets humans.

A **Guatemala**, el Partido Patriota i la Bancada Líder van pressionar el Govern per **reactivar la pena capital**, posant en risc els acords internacionals ratificats pel país. Cal destacar que al Perú, i en ocasió del Dia dels Desapareguts (30 d'agost), les organitzacions socials van re-

cordar que deu anys després de la fi de la violència armada, s'havia identificat menys del 10% dels 15.000 desapareguts i que la incertesa continua turmentant els familiars de les víctimes. D'altra banda, és important assenyalar que es va iniciar el pagament de compensacions als afectats pel conflicte armat. En un altre ordre de coses, un estudi presentat a l'agost per UNICEF i per l'Institut Nacional d'Estadística assenyalava la gran desigualtat que existeix entre els menors i informava que prop del 80% dels nens indígenes no té accés a alguns dels drets més bàsics, com l'educació i la salut. Així mateix, cal assenyalar que les **demandes de justícia de dones camperoles**, pobres i de parla quítxua de la província d'Anta, que van ser víctimes del programa d'esterilització d'Alberto Fujimori entre el 1996 i el 2000. A Veneçuela, i segons dades de l'Observatori Veneçolà de Presons, 32.000 presos es troben repartits en 14 presons dissenyades per albergar un total de 12.500 persones, sense que s'hagi dictat condemna contra ells i gairebé 300 reus van morir a causa de la violència interna i dels mals serveis mèdics. D'altra banda, HRW va denunciar al juny la creació, mitjançant decret presidencial, del Centro de Estudio Situacional de la Nación, amb àmplies facultats per restringir la difusió pública de qualsevol «informació, fet o circumstància» que consideri confidencial, i va afegir que encara que les violacions de drets humans són un fet endèmic al país, la situació havia empitjorat considerablement amb la proliferació de grups parapolicials a nivell nacional. D'altra banda, la Comissió Interamericana de Drets Humans va enviar una carta al Govern veneçolà en què expressava preocupació per les creixents amenaces a la llibertat d'expressió i manifestava que el fet que no existeixi una separació entre el poder judicial i l'executiu constituïa la causa principal de la retallada de llibertats.

Al **continent asiàtic**, el relator especial de l'ONU sobre els drets humans a **Cambodja** va denunciar l'assetjament a periodistes, activistes i líders polítics, als quals es va acusar de difamació. En presentar el seu informe davant el Consell de Drets Humans de l'ONU (CDH), Surya Subedi va assenyalar que Cambodja continuava sent un país complex en termes de protecció i promoció dels drets humans i va destacar el dret a la terra, l'habitatge i la manca de llibertat d'expressió com les àrees més preocupants. A la **Xina** la situació va continuar sent molt greu en matèria de drets humans. El CDH va denunciar l'assetjament que patien les persones practicants de Falun Gong, l'ètnia tibetana, la confessió cristiana i els membres de l'ètnia uigur, que suposa un 9% de la població xinesa. A l'octubre, les autoritats xineses van sotmetre a **arrest domiciliari Liu Xia**, esposa del dissident pres Liu Xiaobo, guardonat amb el premi Nobel de la Pau el 2010. El Tribunal Suprem de l'**Índia** va demanar al Govern informació sobre les mesures preses per impedir la pràctica dels «assassinats per honor», molt arrelats en nombroses zones del país. La pena capital es va mantenir ferma al **Japó** enmig del debat públic més gran sobre la seva abolició des que es va instaurar el 1868. Malgrat les crítiques persistents de

3. Vegeu Oportunitats de pau.

grups de drets humans, les enquestes van mostrar un suport públic superior al 80%.

Al novembre, **les autoritats de Myanmar van deixar en llibertat Aung San Suu Kyi, després de més de quinze anys d'arrest domiciliari**, però van mantenir empresonats més de 2.200 presos polítics, més del doble que abans de les protestes d'agost de 2007. Amnistia Internacional va declarar que la gran majoria d'aquestes persones eren presos de consciència, als quals s'estava castigant per l'exercici pacífic del seu dret a la llibertat d'expressió. Al Nepal, l'Oficina de l'Alta Comissionada dels Drets Humans va expressar preocupació pels informes sobre les amenaces abocades contra periodistes als districtes de la zona est de Terai. D'altra banda, HRW va documentar l'execució a Swat, (**Pakistan**) de nombroses persones sospitoses de ser integrants de les milícies talibanes i va assenyalar que la majoria de les execucions havien estat dutes a terme per soldats i policies.

A **Àsia Central**, l'OSCE va expressar preocupació pel que va qualificar de pressió judicial implacable contra els periodistes independents a **Uzbekistan**, que van ser jutjats per difamació. Defensors dels drets humans de la regió van denunciar el clima de terror que vivia la població i les violacions de drets humans comeses per les diverses forces de seguretat presents a la república.

Al Caucas, després d'una visita a **Armènia**, la relatora especial de l'ONU sobre la situació dels defensors dels drets humans, Margaret Sekaggya, va alertar sobre les restriccions a les llibertats civils. D'altra banda, les autoritats de Vladivostok, **Rússia**, van anunciar la troballa d'uns **495 esquelets en una fossa comuna**, que presentaven una ferida de bala al cap, fet que va fer suposar que havien estat executats abans de ser llançats a la fossa. Els cossos corresponen a alguns dels milions de ciutadans que van ser executats o van morir en els camps de treball durant el règim de Stalin entre els anys vint i la seva mort el 1953.

A l'**Orient Mitjà**, cal destacar el cas de Sakineh Mohammadi Ashtiani, de l'**Iran**, acusada d'adulteri i **condemnada a lapidació**, que va generar un clam internacional. La condemna va ser ajornada al setembre. D'altra banda, el Govern iranià va mantenir la seva política de repressió i càstig als membres del moviment reformista. Així mateix, cal destacar que milers de persones es van manifestar en diverses ciutats de l'Afganistan per expressar el seu rebuig al suposat maltractament i execució de refugiats afganesos per part de les autoritats iranianes.

Al **continent europeu**, el Govern de **França** va llançar una **ofensiva policial** a final de juliol **per evacuar 300**

campaments d'ètnia romaní i expulsar 700 persones als seus països d'origen. El Consell d'Europa es va mostrar profundament preocupat i va recordar que les polítiques governamentals o les propostes legislatives basades en la discriminació per motius ètnics estaven prohibides al continent.⁴ La Comissió Europea va anunciar que obriria un procediment d'infracció contra França per discriminació, després de constatar que el Govern de París havia instruït la Policia perquè se centrés en l'ètnia romaní. No obstant això, al setembre, la Comissió Europea va considerar suficients les garanties aportades per París, a petició de Brussel·les, per modificar la seva normativa nacional i adaptar-se a la legislació de la UE de 2004 sobre la lliure circulació de ciutadans europeus.⁵

En un altre ordre de coses, el Parlament francès va aprovar un projecte de llei per prohibir el burca islàmic en tots els espais públics; França es va convertir en el primer país que prenia aquesta decisió.

b) Dret Internacional Humanitari (DIH)

A **Àfrica**, el Consell de Seguretat de l'ONU va expressar indignació per la **violació de 303 dones i nenes** en una comunitat de la província de Kivu Nord, a la **RD Congo**, i va demanar que s'investiguessin i s'aclarissin les circumstàncies en què es va produir l'atac.⁶ L'alta comissionada de l'ONU per als Drets Humans, Navi Pillay, va presentar un informe a l'octubre en què va insistir en la necessitat de posar fi a la impunitat que ha envoltat les atrocitats ocorregudes a la RD Congo de 1993 a 2003. Per a la confecció de l'estudi es van entrevistar uns 1.200 testimonis durant un període de dos anys i es van denunciar 617 de les violacions més flagrants de drets humans comeses durant els darrers deu anys. L'1 d'octubre es va donar a conèixer la versió final de l'informe de l'ONU sobre les atrocitats comeses contra civils hutu a la RD Congo entre març de 1993 i juny de 2003, en què s'afirmava que existien indicis de genocidi i s'assenyalava com a culpables forces combatents de Rwanda i Uganda.⁷ D'altra banda, l'ONU va expressar preocupació per l'augment de menors reclutats com a menors soldats per part dels grups armats a **Somàlia**. UNICEF i Radhika Coomaraswamy, representant especial de l'ONU per a nens i conflictes armats, van afirmar que totes les parts recorrien a aquesta pràctica i que les escoles s'estaven utilitzant com a centres de reclutament; van afegir que els menors capturats eren víctimes de maltractaments i, de vegades, fins i tot eren executats. Pel que fa a **Rwanda**, cal destacar que, segons un informe presentat per les organitzacions de drets humans African Rights i REDRESS, **Pierre-Claver Karangwa**, exmajor de l'Exèrcit rwandès, amb nacionalitat holandesa des de 2004, hauria estat **implicat en la massacre comesa al poblat de Mugina el 1994** en què es calcula que van ser assassinades aproximadament 20.000 persones.

4. Consell d'Europa. «Council of Europe puts forward initiative to improve Roma situation». Comunicat de premsa, 16 de setembre de 2010. <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=PR668%282010%29&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=COE&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC86>.

5. Vegeu apartat d) Principals temes de debat, en aquest capítol.

6. Consell de Seguretat de l'ONU *Declaració de la presidència del Consell de Seguretat*. S/PRST/2010/17, 17 de setembre 2010. <<http://157.150.195.10/es/comun/docs/?symbol=S/PRST/2010/17>>.

7. Vegeu apartat a) Violacions sistemàtiques de drets humans, en aquest capítol.

Quadre 5.1. Sri Lanka, un any després del final del conflicte

El 19 de maig va marcar el primer aniversari del final del conflicte entre les forces de seguretat de Sri Lanka i l'LTTE que havia durat més de 30 anys. Malgrat les violacions massives de drets humans i del Dret Internacional Humanitari comeses per ambdós bàndols, Amnistia Internacional va denunciar que no s'havia fet justícia amb els supervivents, ni amb els familiars dels que van ser assassinats i va instar l'ONU a dur a terme una investigació internacional independent que permetés aclarir responsabilitats. L'ONG, que està il·legalitzada a Sri Lanka, fet pel qual depèn del testimoni ocular de víctimes anònimes i dels que han pogut fugir del país, va denunciar que l'ONU no havia investigat els fets perquè els països aliats de Sri Lanka, com l'Índia, la Xina i Rússia, s'hi havien oposat i va destacar la forta oposició que existia també per part de Sri Lanka. D'altra banda, International Crisis Group va publicar l'informe *War Crimes in Sri Lanka*, on narra les repetides violacions del Dret Internacional per part de les forces de seguretat del país i de l'LTTE que es van cometre entre gener i maig de 2009 i insta a dur a terme una investigació internacional independent considerant que el Govern singalès havia negat tenir cap responsabilitat en els fets i havia manifestat de manera contundent que no estava disposat a investigar-los.⁸

Al **continent asiàtic**, Philip Alston, exrelator especial de l'ONU sobre execucions extrajudicials, sumàries o arbitràries, va demanar al setembre que s'investiguessin els suposats crims de guerra perpetrats a l'**Afganistan** i va instar el CDH a investigar la conducta dels talibans i de les forces militars del Regne Unit i dels Estats Units. D'altra banda, grups de drets humans van demanar que es processés el ministre de Defensa britànic per haver encobert matances de civils afganesos. Al setembre, **les Filipines** va iniciar el judici contra els responsables de la massacre comesa a Mindanao el novembre de 2009, que va causar la mort de 57 persones. Cal destacar també que Nacions Unides va expressar preocupació pel **reclutament de menors soldats** per part de maoistes de l'Índia assenyalant l'existència d'informes feiaents que demostraven que el reclutament es duia a terme a les escoles. D'altra banda, la UE va suspendre els acords comercials preferencials amb **Sri Lanka** davant la negativa del Govern a comprometre's per escrit sobre els avenços en el compliment de les convencions relatives a la tortura, els drets de la infància i els drets civils i polítics.

Pel que fa a l'**Orient Mitjà**, Amnistia Internacional va llançar una campanya al setembre per exigir la fi de les violacions dels drets humans a l'**Iraq** i va denunciar que **desenes de milers de detinguts es trobaven reclosos sense judici**, molts dels quals corrien el perill de patir tortures. Les forces nord-americanes van completar el 15 de juliol de 2010 el trasllat de detinguts, que van quedar sota custòdia iraquiana, sense que intervingués cap garantia contra tortures o maltractaments. D'altra banda, l'ONU va anunciar al setembre la **creació d'una comissió internacional que investigués l'atac israelià perpetrat al maig contra la denominada Flotilla de la Llibertat**, que portava ajuda humanitària a la franja de Gaza i en el qual almenys nou persones van morir i desenes van resultar ferides. La missió d'experts del CDH va acusar Israel d'haver comès greus violacions de drets humans i del Dret Internacional Humanitari. **Israel** va insistir que els seus soldats van actuar en defensa pròpia i que estaven en el seu dret de frenar una maniobra que tenia com a objectiu trencar el bloqueig naval sobre Gaza, que Israel

aplica per evitar l'entrada d'armament en territori palestí. Mentrestant, l'organització israeliana de drets humans B'Tselem va publicar un informe sobre la política de colonització d'Israel a **Cisjordània** en què destacava que els últims governs israelians, inclòs el de Benjamin Netanyahu, no havien respectat el seu compromís de posar fi a la construcció il·legal d'assentaments, adoptat en el marc de l'anomenat Full de Ruta de 2003.

A **Europa**, les autoritats sèrbies van descobrir una fossa a Rudnica, al sud de **Sèrbia**, amb els cossos d'aproximadament 250 albanokosovars, víctimes del conflicte armat de 1998-1999. D'altra banda, **va finalitzar la recerca de restes humanes enterrades al llac Perucac**, situat al llarg de la frontera entre Bòsnia i Hercegovina i Sèrbia, on es van trobar entre 700 i 1.000 ossos dels quals s'extraurà l'ADN per identificar els cadàvers. Segons fonts oficials, 10.000 persones encara es troben desaparegudes des que va finalitzar la guerra a Bòsnia. L'Audiència Nacional d'**Espanya** va informar al setembre que havia demanat a Sud-àfrica l'**extradició de Faustin Kayumba Nyamwasa, general rwandès** exiliat en aquest país, acusat pel jutge Fernando Andreu d'ordenar i supervisar la mort del missioner català Joaquim Vallmajó el 1994 i la mort dels membres de Metges del Món, Flors Sirera, Manuel Madrazo i Luis Valtueña el 1997. Segons l'Audiència Nacional, l'acusat va prendre part en els atacs sistemàtics i planificats que es van perpetrar contra la població civil, i que van incloure desaparicions forçades i crims contra el Dret Internacional.

c) Drets humans i terrorisme

Aquest apartat inclou l'impacte que l'anomenada lluita contra el terrorisme ha exercit en diferents països a través de l'aplicació de mesures restrictives en l'àmbit de la llibertat d'expressió, la justificació de l'ús de la tortura per part de l'Estat i la repressió de grups opositors. Cal destacar que el Consell de Seguretat de l'ONU va celebrar el 28 de setembre una sessió d'alt nivell per debatre estratègies de contraterrorisme i condemnar el

8. International Crisis Group. *War Crimes in Sri Lanka*. Asia Report n. 191. Brussel·les: ICG, maig de 2010. <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/Àsia/south-Àsia/sri_lanka/191%20War%20Crimes%20in%20Sri%20Lanka.ashx>.

terrorisme en totes les seves formes i manifestacions. En una declaració presidencial, el Consell va reconèixer, entre altres coses, que aquest flagell no serà vençut només mitjançant la força militar o operacions d'intel·ligència sinó que caldrà abordar també els factors que condueixen a aquest. També va fer èmfasi en el fet que la lluita contra el terrorisme ha de respectar els drets humans i les lleis internacionals i va expressar una profunda solidaritat amb les víctimes i les seves famílies, a les quals és important brindar assistència.

D'altra banda, i arran de la investigació que un fiscal nord-americà va dur a terme sobre la **destrucció de desenes de vídeos en què es recollien els brutals interrogatoris i tortures** que patien els suposats terroristes, aquest any van sortir a la llum unes cintes gravades el 2007 segons les quals el Marroc havia estat un centre secret de detenció de suposats membres d'al-Qaida detinguts a l'Afganistan i al Pakistan per agents de la CIA i dels serveis d'intel·ligència pakistanesos. El CICR va confirmar a la BBC l'existència d'una presó secreta a la base aèria nord-americana de Bagram, a l'est de l'Afganistan. Nou exreclusos van assegurar haver-hi estat i haver estat sotmesos a maltractaments, però el personal militar dels Estats Units assegura que la presó, anomenada Complex de detenció de Parwan, és l'única de la base que hi ha al país i nega que s'hi hagin comès vexacions. Al setembre, Amnistia Internacional i HRW van instar les autoritats de Bahrain a garantir un judici just a 23 activistes musulmans xiïtes acusats de terrorisme, als quals es va mantenir en règim d'incomunicació i que van denunciar haver estat torturats. Al març, Amnistia Internacional va denunciar també que el Govern del **Iemen** sacrificava els drets humans en nom de la seguretat a l'hora de fer front a les amenaces d'al-Qaida i dels rebels xiïtes saidi del nord i d'abordar la reivindicació de la secessió al sud i va acusar el Govern iemenita de l'homicidi il·legítim de persones acusades de tenir vincles amb al-Qaida i amb activistes del Moviment del Sud, així com de dur a terme detencions arbitràries, tortures i judicis sense garanties.

Al setembre, **Polònia** va negar tenir coneixement que existís una presó secreta de la CIA al país, segons havia

denunciat un exagent de l'Agència. Al **Regne Unit**, Amnistia Internacional va publicar un informe en què instava el Govern britànic a eliminar les ordres de control de persones sospitoses de terrorisme.⁹ El Ministeri d'Interior britànic utilitza aquestes ordres per imposar restriccions legals a persones sospitoses de realitzar algun tipus d'activitat terrorista, independentment de la situació legal en què es trobin o de si la persona ha estat o no acusada d'algun delictes. Entre les restriccions s'inclouen la limitació a l'accés a Internet, viatjar, treballar, anar a l'escola, disposar de compte bancari i, fins i tot, mantenir contacte amb altres persones. D'altra banda, el Govern britànic va anunciar que processaria la **demanda presentada per 12 expresos de Guantánamo**, segons la qual el Govern hauria estat còmplice de les tortures aplicades a presos en països estrangers, entre ells **el Marroc i el Pakistan**. Tot i això, el primer ministre britànic, David Cameron, va anunciar una investigació judicial sobre el paper dels serveis secrets britànics en diversos casos de suposades tortures a sospitosos de terrorisme. HRW va publicar un informe en què denunciava que França, Alemanya i el Regne Unit havien utilitzat serveis d'informació estrangers en la lluita

contra el terrorisme. L'informe analitzava la cooperació d'aquests governs amb serveis d'informació de països en què s'aplica la tortura de manera sistemàtica i com els tres governs utilitzen la informació obtinguda sota tortura amb propòsits policials.¹⁰ D'altra banda, Thomas Hammerberg, comissionat del Consell d'Europa per als drets humans, va declarar que calia dur a terme una reforma radical del sistema de justícia juvenil a **Turquia** i va expressar preocupació per la situació dels menors detinguts, processats i condemnats, en particular per la llei antiterrorista que s'aplica a l'est i el sud-est del país.

HRW va publicar un informe a l'octubre en què denunciava que les persones detingudes sota la llei antiterrorista del **Marroc** són víctimes de greus violacions de drets humans, entre aquestes la detenció il·legal i la tortura. L'informe es va redactar a partir d'entrevistes amb detinguts, les històries dels quals documentaven un patró d'abusos en què agents vestits de paisà detenen persones sospitoses de terrorisme sense indicar el

El CICR va confirmar l'existència d'una presó secreta a la base aèria nord-americana de Bagram, a l'est de l'Afganistan

Quadre 5.2. Cas Omar Khadr, el presoner més jove detingut a Guantánamo

Omar Khadr, de nacionalitat canadenc, detingut a l'Afganistan el juny de 2002 quan tenia 15 anys d'edat, va ser la primera persona jutjada per les comissions militars a la base nord-americana de Guantánamo des que Barack Obama va assumir el càrrec el gener de 2009. Khadr està acusat d'haver llançat una granada que va matar un metge de l'exèrcit nord-americà. Un panel de set militars nord-americans el va condemnar a 40 anys de presó, però, segons l'acord establert en el qual es va declarar culpable, haurà de complir vuit anys de presó, un dels quals a Guantánamo; després serà traslladat a Canadà on podrà quedar en llibertat condicional un cop hagi complert un terç de la condemna. Radhika Coomaraswamy, representant especial de l'ONU per als menors i els conflictes armats, va destacar que els tribunals militars no s'ajusten a la normativa internacional i que l'estatut del Tribunal Penal Internacional (TPI) prohibeix jutjar menors de 18 anys per crims de guerra. UNICEF va expressar que el procés a Khadr establia un precedent perillós per a menors víctimes del reclutament forçat en conflictes armats.

9. Amnistia Internacional. *United Kingdom - Five Years on: Time to End the Control Orders Regime*. Al, agost de 2010. <<http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR45/012/2010/en/bbaadcd1-28fe-491f-9e4a-1550e63fbed9/eur450122010en.pdf>>.

10. Human Rights Watch. *No Questions Asked*. Nova York: HRW, juny de 2010. <<http://www.hrw.org/node/91221>>.

motiu de l'arrest i les traslladaven a centres secrets.¹¹ **WikiLeaks va informar a l'octubre que militars nord-americans no havien denunciat les tortures comeses per l'Exèrcit de l'Iraq** en aquest país.¹² Els documents també suggerien que centenars de civils havien estat assassinats en reserves militars dels Estats Units després de la invasió de 2003. Manfred Nowak, relator especial de l'ONU sobre la tortura, Amnistia Internacional i HRW van instar l'Administració Obama a posar en marxa una investigació sobre aquests fets.

d) Principals temes de debat

Un dels temes de debat sorgits al llarg del 2010 en matèria de drets humans va ser la **revisió dels Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni (ODM)**.¹³ El setembre de 2010, en complir-se deu anys de la seva adopció, els estats membres de l'ONU van analitzar els progressos realitzats i van adoptar una resolució en què van subratllar la importància de respectar l'acord aprovat pels països industrialitzats d'assignar un mínim del 0,5% del PIB a l'Ajuda Oficial al Desenvolupament i d'augmentar aquesta quantitat al 0,7% el 2015. No obstant això, el relator especial de l'ONU sobre el dret a l'alimentació, Olivier de Schutter, va afirmar que **els ODM fins ara només havien estat útils per fer front als símptomes de la pobresa però havien ignorat les causes profundes del subdesenvolupament i de la fam, com el deute, la desigualtat comercial i els paradisos fiscals**. Segons Schutter, «cal passar d'un enfocament merament caritatiu a un altre que tingui en compte les poblacions, la societat civil i, sobretot, que estigui es basat en els drets humans».¹⁴

Una altra de les qüestions que va suscitar un gran debat a Europa, va ser **l'evacuació per part del Govern francès de 300 campaments de gitanos** i la deportació suposadament «voluntària» de gitanos estrangers als seus països d'origen, Romania i Bulgària, per una suma equivalent a 380 dòlars per persona. La Comissió Europea contra el Racisme i la Intolerància va manifestar «una profunda inquietud i decepció per l'evolució particularment negativa d'aquesta qüestió en territori francès» i el Grup de l'Aliança Progressiva de Socialistes i Demòcrates del Parlament Europeu va acusar França de violar la legislació de la UE en haver deportat més de 1.000 migrants romanís. No obstant això, el Govern francès va sostenir que aquesta política responia a raons de seguretat i que els campaments de gitanos eren centres de tràfic il·legal, abús de menors, prostitució i delictes. El ministre d'immigració de França, Eric Besson, va asse-

gurar que la lliure circulació dels ciutadans europeus no podia ser «incondicional». Al setembre, milers de manifestants van sortir als carrers de París i altres ciutats de França per protestar contra aquesta política, però Sarkozy va declarar que el seu Govern introduiria una llei que facilités la deportació d'immigrants il·legals i que faria fora de la ciutadania francesa immigrants acusats d'haver comès delictes violents. El Parlament Europeu va exigir a França suspendre immediatament les expulsions de gitanos, però el Govern de Sarkozy va rebutjar la reclamació i va acusar el legislatiu d'excedir-se en les seves prerrogatives. Una circular redactada el 5 d'agost pel director de Gabinet del Ministeri de l'Interior, Michel Bart, adreçada als prefectes francesos, ordenava la Policia desmantellar campaments d'immigrants irregulars, prioritàriament els dels gitanos romanesos.¹⁵ L'escrit anul·lava l'argumentació del Govern de Sarkozy a l'hora de defensar la seva política d'expulsions, que es resumia en no estigmatitzar ningú, ni dur a terme deportacions col·lectives, sinó expulsar únicament aquells que estaven en situació irregular, independentment del seu origen o raça. A mitjan setembre, la comissària europea de Justícia, Viviane Reding, va assenyalar que la Comissió es veuria obligada a iniciar un procediment d'infracció contra França i va afegir que els desallotjaments constituïen «una situació que no pensava tornar a veure després de la Segona Guerra Mundial». Els esdeveniments protagonitzats per França van generar un viu debat al voltant de la situació d'aquest col·lectiu europeu. No obstant això, una altra polèmica de fons es va desenvolupar amb la mateixa força: la **creixent retòrica de l'extrema dreta a**

Europa, que atribueix la inseguretat i la criminalitat a la immigració i a determinades minories. El 29 de setembre la Comissió Europea va advertir expressament París que s'enfrontaria a una acció legal si es mantenia al marge de les regles europees. En particular, indicava que França havia d'integrar en la seva legislació nacional les normes de la UE que garanteixen la llibertat de moviment dels seus ciutadans dins del bloc. No obstant això, a l'octubre la Comissió va convertir definitivament en història l'enfrontament amb França en acceptar com a bo el projecte de llei de París d'adaptar la directiva i el calendari sobre lliure circulació de persones.

e) Índex de Drets Humans 2010

L'Índex de Drets Humans de l'Escola de Cultura de Pau (INDH) mesura el grau de desprotecció i incompliment de les obligacions dels estats respecte als drets humans en 195 països (els 192 estats membres de Nacions Unides, a més de l'A.N. Palestina, Taiwan i el Vaticà) en un

11. Human Rights watch. Morocco: *Stop Looking for your Son*. Nova York: HRW, octubre de 2010. <<http://www.hrw.org/en/reports/2010/10/25/morocco-stop-looking-your-son>>.
12. Organització que des del 2007 publica a Internet i que es defineix com a «servei públic internacional especialitzat a permetre periodistes o informants que han estat censurats a presentar els seus materials al públic». Vegeu el capítol 1 (Conflictes armats).
13. Per a més informació sobre els Objectius del Mil·lenni, vegeu: <<http://www.undp.org/spanish/mdg/basics.shtml>>.
14. Europa Press. «El relator de la ONU sobre alimentació afirma que los Objetivos del Milenio son un "fiasco"». *Europa Press*, 17 de setembre de 2010. <<http://www.europapress.es/internacional/noticia-onu-relator-onu-alimentacion-afirma-objetivos-milenio-son-fiasco-20100917181710.htm>>.
15. *El País*. «La policia francesa recibió órdenes escritas contra los campamentos de gitanos rumanos». *El País*, 14 de setembre de 2010. <http://www.elpais.com/articulo/internacional/policia/francesa/recibio/ordenes/escritas/campamentos/gitanos/rumanos/elpepiint/20100914/elpepiint_5/Tes>.

període de temps determinat i a partir de diferents fonts. Està compost per 22 indicadors específics dividits en tres dimensions: a) no ratificació dels principals instruments de Dret Internacional dels Drets Humans i Dret Internacional Humanitari (DIH); b) violació del Dret Internacional dels Drets Humans; i c) violació del DIH.¹⁶

En la taula següent es presenten els **17 països amb un nivell més elevat de desprotecció i incompliment de les obligacions dels estats respecte als drets humans** segons els tres àmbits que recull l'INDH 2010 (indicador núm. 8).¹⁷

Taula 5.1. Països amb més desprotecció i incompliment de les obligacions dels estats respecte als drets humans i el DIH segons l'INDH 2010

Afganistan	Índia	Myanmar	Rússia, Fed. de	Sudan
Congo, RD	Iran	Nigèria	Somàlia	Txad
Etiòpia	Iraq	Pakistan	Sri Lanka	Uganda
Filipines	Israel			

Aquest llistat, relativament ampli, contrasta amb el dels països que van ser objecte d'algun tipus de resolució per part del CDH de l'ONU en els períodes de sessió celebrats durant l'any 2010.¹⁸

Pel que fa a la **violació del Dret Internacional dels Drets Humans** (àmbit «b» de l'INDH), els 24 països amb un rang més elevat són:

Taula 5.2. Països amb violacions sistemàtiques del Dret Internacional dels Drets Humans segons l'INDH 2010

Afganistan	Iran	Somàlia
Aràbia Saudita	Israel	Sri Lanka
Bangladesh	Kenya	Sudan
Congo, RD	Marroc	Tunísia
Egipte	Mèxic	Txad
Etiòpia	Nigèria	Uzbekistan
Guinea Equatorial	Pakistan	Xina
Índia	Rússia, Fed. de	Zimbabue

Els indicadors en aquest àmbit demostren que en un gran nombre de països (130) hi va haver pràctiques discriminatòries sistemàtiques (per motiu de raça, ètnia, religió, gènere, orientació sexual o lloc de procedència) o casos d'abús i explotació de menors. **En 100 països es van aplicar tortures i maltractaments amb freqüència o de manera sistemàtica**, en 70 es van realitzar algun tipus de detenció arbitrària i en 28 es va produir alguna mort sota custòdia. El nombre de països en els quals es van produir execucions extrajudicials va ascendir a 48 i en 74 estats més va imperar un clima de total impunitat respecte a les violacions de drets humans que es van dur a terme. Aquestes dades no són signifi-

cativament diferents de les que va llançar l'INDH 2009, per la qual cosa la tendència a les violacions generalitzades dels drets humans va seguir en la mateixa línia que els anys anteriors.

Pel que fa a l'indicador sobre la pena de mort, cal destacar que **l'any 2009 hi va haver execucions en 18 països**.¹⁹ Amnistia Internacional va documentar l'execució de 714 persones, però aquest total no inclou informació fonamental de països clau com la Xina, Egipte, l'Iran, Malàisia, el Sudan, Tailàndia i Vietnam. No obstant això, el món va presenciar nous avenços cap a l'abolició d'aquest càstig. No es va dur a terme ni una sola execució a **Europa** per primera vegada des que Amnistia Internacional va començar a comptabilitzar-les i es van fer importants passos per fer realitat les resolucions de l'Assemblea General de l'ONU en què es demanava una moratòria mundial de les execucions. Dos països més, **Burundi i Togo**, van abolir la pena de mort el 2009, de manera que el nombre d'estats que van suprimir totalment la pena capital de la seva legislació va arribar als 95 països. Al continent americà, els Estats Units va ser l'únic país que va portar a terme execucions el 2009. A l'Àfrica Subsahariana, hi va haver execucions a **Botswana** i el **Sudan**. A Àsia, el 2009, i per primera vegada des de fa molt de temps, no hi ha hagut execucions a l'**Afganistan, Indonèsia, Mongòlia** ni al **Pakistan**. No obstant això, en països com la **Xina, l'Iran** i el **Sudan** es continua produint un ús molt ampli i polititzat de la pena de mort. El 2009, com en anys anteriors, la majoria de les execucions del món es van produir en dues regions: Àsia i Orient Mitjà i Nord d'Àfrica. Cal destacar, finalment, que **l'Iran** i **l'Aràbia Saudita** va continuar executant persones condemnades per delictes comesos quan eren menors de 18 anys, violant així el Dret Internacional.

Finalment, a la taula adjunta es relacionen els 27 països pitjor posicionats en l'àmbit relatiu a **la violació del DIH**. En aquest sentit, els agents estatals o els grups armats d'oposició de 24 països en conflicte armat van violar alguna disposició de la IV Convenció de Ginebra dins o fora del seu territori, tal com defineix específicament l'indicador núm. 22, i en 15 països es va registrar la presència de menors soldats o eren origen de forces regulars o irregulars que recluten menors.

Taula 5.3. Països amb violacions sistemàtiques del DIH segons l'INDH 2010

Afganistan	Índia	Rússia, Fed. de
Burundi	Iraq	Senegal
Colòmbia	Israel	Somàlia
Congo	Myanmar	Sri Lanka
Congo, RD	Nepal	Sudan
Etiòpia	Nigèria	Tailàndia
EUA	Pakistan	Turquia
Filipines	Palestina, A.N.	Txad
Iemen	Rep. Centreafricana	Uganda

16. A l'annex V es troben les dades, la descripció dels indicadors com també la valoració i ponderació de l'INDH.

17. En haver-se modificat la valoració de l'àmbit relatiu a les violacions del Dret Internacional dels Drets Humans, aquestes dades no poden ser comparades amb les de l'INDH 2009.

18. Vegeu l'annex IV.

19. Les dades disponibles d'Amnistia Internacional a data de gener de 2011 pertanyen a l'any 2009.

5.2. Justícia transicional

A continuació es presenten alguns dels aspectes més rellevants de l'any 2010 amb relació als processos de justícia transicional,²⁰ entre aquests la revisió de les tasques del Tribunal Penal Internacional, els treballs dels tribunals mixtos, híbrids o internacionalitzats, així com de les comissions de la veritat i altres comissions d'investigació en curs o en discussió.

a) El Tribunal Penal Internacional (TPI)

Durant el 2010 va tornar a ser patent la manca generalitzada de col·laboració dels estats amb el TPI en la detenció i lliurament de sospitosos de crims de guerra i de lesa humanitat i les dificultats formals en el desenvolupament d'alguns dels processos en curs. D'altra banda, la Conferència de Revisió del TPI, que va tenir lloc en els mesos de maig i juny a Kampala (Uganda), va deixar en evidència, novament, entre altres temes, la manca de voluntat dels estats part de consolidar el seu àmbit d'aplicació i jurisdicció, tal com recull la segona part d'aquest apartat.

L'any 2010 es va emetre una nova ordre de detenció contra el president sudanès, Omar al-Bashir, a qui se li imputen tres càrrecs de genocidi a Darfur i que se suma a la ja emesa el març de 2009 per crims de guerra i de lesa humanitat a la mateixa regió. El TPI va dictaminar que hi havia raons suficients per demostrar que va actuar amb la intenció específica de destruir, en part, els grups ètnics fur, masalit i zaghawa, i va considerar, per tant, que havia de ser jutjat per genocidi. Aquest fet constitueix una victòria per a Luis Moreno Ocampo, fiscal en cap del TPI, que va intentar incloure el crim de genocidi a l'ordre d'arrest inicial, un supòsit descartat aleshores pels jutges. Aquesta ordre de detenció va ser, però, novament desatada per diversos països africans als quals va viatjar Bashir i que, tot i ser estats membres de l'Estatut de Roma, no el van arrestar. Els líders africans van ser, en el seu moment, els que van donar més suport a la creació del TPI i Àfrica és el continent amb més estats part. No obstant això, alguns dels seus líders al·leguen que el TPI només centra la seva actuació en el continent africà. D'altra banda, els líders rebels de Darfur, **Abdallah Banda Abakar Nourain** i **Saleh Mohammed Jerba Jamus** es van lliurar voluntàriament el 2010 al TPI després d'haver estat citats pel Tribunal el 27 d'agost de 2009. Banda i Jerba estan acusats de crims de guerra suposadament comesos durant l'atac perpetrat el 29 de setembre de 2007 contra la Missió de la Unió Africana al Sudan (AMIS) a Haskanita, a l'oest del país. L'atac hauria estat dut a terme per tropes de l'SLA-Unity, una escissió de l'SLA, sota el comandament de Jerba i conjuntament amb una facció

del JEM, a càrrec de Banda. Tots dos van acceptar no impugnar els càrrecs i van indicar que estaven d'acord amb els fets establerts per la Fiscalia, la qual cosa constitueix el primer cas d'aquesta índole al TPI.

D'altra banda, el TPI va dictaminar a l'octubre que el procés contra **Jean-Pierre Bemba**, exvicepresident de la RD Congo i detingut des de maig de 2008, podia seguir endavant després que es rebutgés l'apel·lació presentada. El judici contra Bemba, acusat de crims de violació, assassinat i pillatge, comesos a la R. Centreafricana entre octubre de 2002 i març de 2003, es va iniciar el novembre de 2010. Un dels primers testimonis va parlar de les contínues violacions sexuals comeses en una escola per part de les seves tropes. Tot i la confiscació dels béns de Bemba en diversos països, el Tribunal va prendre al seu càrrec les despeses de la defensa ja que l'acusat es va declarar sense fons. Més de 700 víctimes van ser autoritzades a participar en el procés.

Pel que fa al judici contra **Thomas Lubanga**, líder de la UPC, acusat de crims de guerra i d'haver reclutat menors soldats entre el 2002 i el 2003 a l'est de la RD Congo, cal destacar que la Cambra d'Apel·lacions del TPI va revocar a l'octubre l'ordre d'alliberament que se sustentava en irregularitats processals comeses pel fiscal en cap del TPI, Luis Moreno Ocampo, en negar-se aquest a revelar a la defensa el nom d'un testimoni essencial. La qüestió dels testimonis havia estat durament criticada per part de la defensa des que al gener es va reprendre el judici.

Pel que fa als crims comesos a Kenya, Luis Moreno Ocampo es va reunir al març amb víctimes de la violència que va sacsejar el país el 2008, tot i l'absència d'una invitació formal per part del Govern. Moreno Ocampo va afirmar que alguns líders polítics de Kenya van organitzar i finançar els atacs a la població civil. El fiscal considera que els dirigents del Moviment Democràtic Taronja (ODM) –partit del primer ministre Raila Odinga– i del Partit de la Unitat Nacional (PNU) –al qual pertany el president Mwai Kibaki– així com alguns periodistes van ser els responsables d'assassinats, tortures, violacions i persecucions. Arran d'aquesta visita, Moreno Ocampo va presentar càrrecs contra sis presumptes responsables de la violència a Kenya al desembre, alguns d'ells exmembres del Govern, fet que ha creat fortes divisions al país. Els jutges del Tribunal hauran de decidir si accepten o no aquests càrrecs el 2011. Al mateix temps, el Govern va anunciar al desembre que existia la intenció que un tribunal jutgés aquests mateixos fets en l'àmbit nacional.

Respecte a la possibilitat d'obrir nous casos, la Fiscalia del TPI va confirmar a l'octubre que estava analitzant si l'atac a la flotilla d'ajuda humanitària per les forces is-

20. S'entén per justícia transicional el conjunt de mecanismes judicials i extrajudicials que es posen en marxa en societats en transició amb la finalitat d'afrontar un passat de violacions i abusos sistemàtics dels drets humans. Les principals estratègies de justícia transicional són enjudiciar (tribunals internacionals, mixtos, híbrids o internacionalitzats i tradicionals), reformar les institucions de l'Estat (forces de seguretat i càrrecs públics), buscar la veritat i l'esclariment històric (comissions oficials, no oficials, locals, internacionals), reparar les víctimes (restitució, indemnització, rehabilitació, compensació moral/memòria i garanties de no repetició), així com impulsar la reconciliació. Aquest apartat pot incloure alguna referència a processos judicials o iniciatives de recerca de la veritat que no necessàriament es donin en països en processos de transició.

Quadre 5.3. La Conferència de Revisió de l'Estatut de Roma de Kampala

Un dels fets més rellevants respecte a la funció del TPI va ser la celebració de la primera Conferència de Revisió de l'Estatut de Roma a Kampala (Uganda) del 31 de maig al 11 de juny de 2010.²¹ L'objectiu d'aquesta conferència va ser revisar: a) l'article 124 de l'Estatut de Roma; b) la definició del crim d'agressió (i les condicions per a l'exercici de la jurisdicció per part del Tribunal sobre aquest; i c) la inclusió de determinades armes com a crim de guerra en un context de conflicte armat no internacional. El procés d'avaluació va ser destacat com un esforç per part de nombrosos estats i d'algunes organitzacions de la societat civil, però, en realitat, no va estar exempt de crítiques que el van qualificar d'oportunitat perduda per consolidar el paper del Tribunal. Alguns països van intentar exercir fortes pressions per limitar la jurisdicció del TPI en vigílies de la conferència i, durant la celebració d'aquesta, diverses aliances entre estats van obstaculitzar seriosament la possibilitat d'avenços.

En aquest sentit, la Conferència va aprovar una resolució en què va decidir conservar l'article 124 en la seva forma actual, i va acordar revisar-la novament l'any 2015. L'article 124 permet els nous estats part optar per no acceptar la competència del Tribunal respecte dels crims de guerra presumptament comesos pels seus nacionals o en el seu territori durant un període de set anys. D'altra banda, la Conferència va acordar una resolució per la qual va incorporar al seu Estatut una definició del crim d'agressió i les condicions sota les quals el Tribunal podria exercir la seva competència.²² Aquesta decisió queda, però, pendent de ser adoptada l'any 2017. Es va acordar qualificar com a «agressió» un crim comès per un líder polític o militar que, per les seves característiques, gravetat i escala, constitueixi una violació manifesta de la Carta de Nacions Unides. Així mateix, va reconèixer la capacitat del fiscal per iniciar una investigació d'ofici o a petició d'un Estat part, encara que el Consell de Seguretat no hagi determinat l'existència d'un acte d'agressió. Sota aquestes circumstàncies, el Tribunal no tindria competència respecte a crims d'agressió comesos en el territori d'estats no part (o pels seus nacionals) o respecte als estats part que hagin declarat que no acceptaven la competència del Tribunal respecte al crim d'agressió. Finalment, la Conferència va esmenar l'article 8 de l'Estatut de Roma i va incorporar a la seva competència la investigació sobre el crim d'emprar certes armes tòxiques i bales que s'expandeixen, gasos asfixiants o tòxics o qualsevol líquid, material o dispositiu anàlegs, quan sigui comès en un conflicte armat d'índole interna.

La conferència va tenir també com a finalitat analitzar l'èxit i l'impacte general de l'Estatut de Roma fins al moment, fent especial èmfasi en el seu paper respecte a les víctimes i a les comunitats afectades, la qüestió de la complementarietat entre jurisdiccions, la cooperació entre estats i la relació entre pau i justícia. En aquest sentit, la Conferència va concloure el seu balanç sobre la justícia penal internacional amb l'aprovació de dues resolucions i una declaració. La resolució sobre l'impacte del sistema de l'Estatut de Roma respecte a les víctimes i a les comunitats afectades reconeix, entre altres coses, el dret de les víctimes a tenir accés a la justícia de manera equitativa i eficaç, a rebre suport i protecció, a ser reparats adequadament pel perjudici sofert i a disposar d'informació respecte a mecanismes de reparació. Així mateix, la Conferència va subratllar la necessitat d'optimitzar les activitats de sensibilització i va demanar que s'efectuessin contribucions al Fons Fiduciari en benefici de les víctimes. Es va aprovar, també, una resolució sobre la qüestió de la complementarietat, en la qual es va reconèixer la responsabilitat primària dels estats per investigar i jutjar els crims i la conveniència que els estats es prestin ajuda mútua per enfortir la seva capacitat interna.

Un dels principals temes de controvèrsia en els últims anys va ser el de la cooperació dels estats en l'execució de les ordres d'arrest. En aquest sentit, una declaració de la Conferència va subratllar que tots els estats, que estan obligats a cooperar amb el Tribunal, han d'acatar aquest compromís. Es va fer especial referència a la funció essencial que compleix l'execució de les ordres de detenció a l'hora de vetllar per l'eficàcia de la competència del Tribunal. Així mateix, es va encoratjar els estats part a continuar enfortint la seva cooperació voluntària i a prestar assistència a altres estats que tractin d'enfortir la seva cooperació amb el Tribunal. La Conferència va prendre finalment nota del panel de debat celebrat sobre la qüestió de la pau i la justícia. El panel va destacar el canvi de paradigma que s'havia produït gràcies al Tribunal, ja que en l'actualitat hi havia una relació positiva entre pau i justícia i va afegir que, si bé entre les dues continuava havent-hi tensions que calia abordar, les amnisties respecte als crims més greus que estableix l'Estatut de Roma ja no eren possibles. En la seva resolució sobre l'enfortiment del compliment de les penes, la Conferència va apel·lar als estats que manifestessin al Tribunal la seva disposició a rebre condemnats en els seus centres penitenciaris.

En reacció als resultats de la Conferència, Amnistia Internacional va declarar que permetre que els estats protegeixin els seus dirigents de ser processats pel delictes d'agressió amenaça de socavar la credibilitat del TPI. L'organització va manifestar que els estats reunits a Kampala havien adoptat un mecanisme que, en la pràctica, permet rebutjar la jurisdicció del TPI quan es comet un delictes d'agressió, la qual cosa, segons l'organització, significa crear un sistema de justícia internacional a dues bandes en què els estats poden optar per estar per sobre de la llei i allunyar-se dels principis de l'Estatut. D'altra banda, segons Amnistia Internacional, l'article 124 continuarà atorgant als estats el dret a declarar que el TPI no pot investigar ni jutjar crims de guerra comesos pels seus ciutadans durant set anys a partir de la declaració.

21. La Conferència de Revisió és una trobada especial dels estats Part al TPI, diferent a l'Assemblea d'Estats Part (AEP) que es duu a terme de forma anual. Té com a objectiu revisar els continguts de l'Estatut de Roma, considerar-ne les possibles reformes i avaluar-ne els resultats en relació amb la seva implementació i impacte.

22. Definida en la resolució 3314 (XXIX) de l'Assemblea General de Nacions Unides, de 14 de desembre de 1974.

raelianes podria estar sota la seva jurisdicció.²³ Aquest anunci es va produir després de presentar un informe elaborat per una missió d'experts del Consell de Drets Humans de l'ONU, que acusava **Israel** d'haver comès greus violacions de drets humans i del DIH durant l'assalt del 31 de maig, en el qual van morir nou activistes turcs i 30 més en van resultar ferits. D'altra banda, a final d'any, el jutge Sang-Hyun Song, president del TPI, va instar la comunitat internacional a redoblar esforços per arrestar vuit sospitosos de crims de guerra, crims de lesa humanitat i genocidi en diversos països. Quatre de les vuit persones contra les quals s'ha emès una ordre de recerca i captura són comandants de l'LRA, d'**Uganda**, que han aconseguit evadir la justícia durant els últims cinc anys.

b) Tribunals Penals Internacionals *ad hoc*

El Tribunal Penal Internacional per Rwanda (TPIR)²⁴ va acollir amb satisfacció la detenció de sospitosos significatius, va promulgar nombroses sentències i va iniciar judicis d'especial rellevància. Segons un informe d'HRW les decisions del TPIR han enriquit la legislació sobre el genocidi, els crims de guerra i els crims contra la humanitat de manera significativa.²⁵

A final d'any, la Sala d'Apel·lació del TPIR va anunciar la seva decisió de permetre que el Govern rwandès presentés càrrecs per negació del genocidi contra l'advocat nord-americà del Tribunal, **Peter Erlinder**. El Tribunal va decidir que Erlinder fos processat per suposades accions comeses al marge de les seves competències en qualitat d'advocat defensor del TPIR. En aquest sentit, la Convenció sobre privilegis i immunitats de l'ONU, tractat del qual forma part Rwanda i que impedeix emprendre accions legals contra funcionaris de Nacions Unides, no es pot aplicar en aquest cas i Erlinder no és immune de ser processat. Tharcisse Karugarama, ministre de Justícia de Rwanda, es va felicitar per la decisió del Tribunal.

D'altra banda, a principi d'any, Stephen Rapp, ambaixador extraordinari dels Estats Units per crims de guerra, va declarar que el seu departament disposava d'informes d'intel·ligència que confirmaven que el suposat finançador del genocidi perpetrat a Rwanda contra els tutsi, Felicien Kabuga, es trobava encara a Kenya. Per la seva banda, Kenya va negar que Kabuga es trobés al país, però, tanmateix, no va poder demostrar que l'havia abandonat. Kabuga és el sospitós de genocidi més buscat pel TPIR. Els Estats Units han ofert una recompensa de cinc milions de dòlars pel seu arrest. D'altra

banda, a mitjan any, el TPIR va traslladar el cas de 25 persones sospitoses de genocidi, actualment amagades a l'estranger, a les autoritats rwandeses. Martin Ngoga, fiscal general de Rwanda, va declarar que el seu Govern completarà les investigacions, emetrà ordres internacionals d'arrest i jutjarà els sospitosos en tribunals nacionals i en judicis públics. Ngoga va considerar que el trasllat dels casos constitueix un vot de confiança en el sistema judicial ruandès. El fiscal en cap del TPIR, Hassan Bubacar Jallow, va elogiar les millores de la judicatura rwandesa i va expressar la seva intenció de traslladar més casos al país, tal com va demanar el Consell de Seguretat de l'ONU a través de la Resolució 1503. El trasllat de casos també forma part del pla ideat per completar la tasca del Tribunal al llarg de l'any 2011.

La tasca del **Tribunal Penal Internacional per a l'exlugooslàvia (TPII)**²⁶ va estar marcada per la celebració de nombrosos judicis contra rellevants figures responsables de crims durant el conflicte així com alguns ajornaments en el judici contra **Radovan Karadzic**, expresident de l'autoproclamada República de Sèrbia de Bòsnia i Hercegovina, que va aconseguir en diverses ocasions obstaculitzar el desenvolupament del judici. Al setembre, un excomandant de les forces de manteniment de

la pau a Bòsnia, Michael Rose, va testificar que Karadzic havia dirigit les tropes sèrbies que van organitzar campanyes per causar terror entre la població civil i reduir els enclavaments musulmans. Aquest testimoni podria ser crucial per determinar finalment si l'exlíder serbi va tenir, o no, absolut control de les tropes responsables de les pitjors atrocitats comeses durant el conflicte. Durant el judici, Karadzic va al·legar que els països amb forces de manteniment de la pau van proporcionar armes i van donar suport als bosniomusulmans, allargant el conflicte i

obligant els serbobosnians a actuar en defensa pròpia. D'altra banda, els jutges del TPII van advertir a principi de setembre que el judici de Karadzic es podria allargar quatre anys –dos anys més del previst; seria, així, el cas més llarg i complex que ha hagut d'afrontar el TPII.

Per la seva banda, el fiscal Serge Brammertz va instar Sèrbia i altres governs a realitzar un esforç més gran per trobar i arrestar **Ratko Mladic** i **Goran Hadzic**, qüestió que va continuar sent de vital importància per a les aspiracions sèrbies d'ingressar a la UE.²⁷ El fiscal en cap del TPII va fer declaracions similars respecte a Croàcia en el sentit que s'ha d'esforçar més per investigar els crims de guerra comesos entre el 1991 i el 1995. Aquesta qüestió és també de gran importància per a l'adhesió d'aquest país a la UE. En relació amb el cas

23. Vegeu el capítol 1 (Conflictes armats).

24. Aquest tribunal va ser creat pel Consell de Seguretat de l'ONU en la seva resolució 955 de 8 de novembre de 1994 per enjudiciar els presumptes responsables de genocidi i altres violacions greus del Dret Internacional Humanitari comeses al territori de Rwanda i territoris veïns entre l'1 de gener i el 31 de desembre de 1994.

25. Human Rights Watch. *Genocide, War Crimes and Crimes Against Humanity: A Digest of the Case Law of the International Criminal Tribunal for Rwanda*. Nova York: HRW, gener de 2010. <<http://www.hrw.org/en/reports/2010/01/12/genocide-war-crimes-and-crimes-against-humanity>>.

26. Aquest tribunal va ser creat el 1993 en virtut de la resolució 827 del Consell de Seguretat, de 25 de maig de 1993, per perseguir les persones responsables de greus violacions del Dret Internacional Humanitari comeses a l'exlugooslàvia des de 1991. El Consell de Seguretat té competències per estendre el mandat del TPII.

27. Ratko Mladic enfronta nombrosos càrrecs, alguns d'ells relacionats amb la mort de 8.000 homes i joves a Srebrenica el juliol de 1995. Per la seva banda, Goran Hadzic està acusat d'assassinat, persecució, tortura i altres crims de guerra i contra la humanitat comesos sota la seva condició de president d'un autoproclamat Estat al sud de Croàcia a principi dels anys noranta.

Mladic, la Policia sèrbia va trobar a casa seva 3.500 pàgines de diaris que, en paraules de Brammertz, són els documents més importants que ha rebut mai el Tribunal, ja que demostrarien que la cúpula sèrbia va estar directament implicada en la guerra. Aquests documents serien, al seu torn, una prova clau en el judici contra Radovan Karadzic. A mitjan any, Brammertz va afegir els càrrecs de genocidi, crims contra la humanitat i crims de guerra contra Mladic per accelerar el procés en contra, un cop Mladic sigui detingut.

D'altra banda, al mes de juliol, el Consell de Seguretat de l'ONU va aprovar de manera unànime la resolució 1931 que amplia el mandat dels jutges del TPI. El president del Tribunal, Patrick Robinson, havia expressat que en cas de no fer front al desgast que pateix el personal, aquest es veuria incapacitat per completar el seu mandat amb celeritat. La resolució ampliarà el mandat de cinc jutges fins a final de 2012 i el de vuit jutges *ad litem* fins a final de 2011. Segons el TPII, tots els judicis de primera instància es completaran a mitjan 2012 a excepció del judici contra Radovan Karadzic, les apel·lacions del qual podrien durar fins a principi de 2014.

Finalment, el TPII va sentenciar set militars i policies serbobosnians d'alt rang, que van participar en la massacre de Srebrenica, el 1995. Dos d'ells, **Vujadin Popovic**, cap de seguretat militar de l'Exèrcit, i **Ljubisa Beara**, cap de l'Estat Major, van ser condemnats a cadena perpètua per genocidi, extermini, mort i persecució. La resta, **Drago Nikolic**, cap de seguretat en les Forces Armades, **Ljubomir Borovcanin**, subcomandant de Policia, **Radivoje Miletic**, subcap de l'Estat Major, el brigada **Vinko Pandurevic**, i **Milan Gvero**, subcomandant per a la Moral i els Afers Religiosos, van ser condemnats a penes d'entre 35 i cinc anys de presó. En tots els casos es va citar el tracte inhumà donat a la població no sèrbia. Segons els jutges, els acusats van emprendre una campanya sistemàtica d'atacs contra els civils per ordre de l'expresident serbobosnià, Radovan Karadzic. La causa contra els set militars i policies va començar el 2006 i hi han comparegut 315 testimonis.

c) Tribunals penals mixtos, híbrids o internacionalitzats

El **Tribunal Especial per a Sierra Leone**²⁸ va continuar el judici contra l'expresident lliberià Charles Taylor, que va començar el 2008.²⁹ A mitjan any, els jutges van autoritzar, finalment, el testimoni de la model Naomi Campbell, la qual havia rebut diversos diamants de Taylor en el transcurs d'un sopar organitzat a Sud-àfrica per la Fundació Nelson Mandela; això con-

firmaria, segons els fiscals, que Taylor traficava amb diamants, fet que l'acusat ha negat.

Respecte a les **Càmeres Extraordinàries en les Corts de Cambodja**,³⁰ cal destacar, en primer lloc, la condemna, al juliol, de l'exlíder dels Khmers Rojos, Kaing Guek Eav, àlies **Duch**, a 19 anys de presó després de dur a terme 77 vistes en què els diferents testimonis van aportar detalls sobre les pràctiques del màxim òrgan de tortura del règim, responsable de la mort d'unes 14.000 persones. La condemna inicial va ser de 35 anys però les Cambres el van eximir de cinc anys de pena en considerar que havia estat empresonat de forma il·legal i que havia col·laborat amb la justícia, de manera que, en haver estat ja 11 anys empresonat, **Duch** haurà de passar 19 anys més a la presó. El Tribunal encarregat d'investigar i jutjar les atrocitats dels Khmers Rojos s'ha pronunciat tres anys després que s'iniciés el cas i quan ja han transcorregut més de tres dècades des que el brutal règim fos derrocat del poder. El judici ha suposat una fita en la justícia internacional malgrat les dificultats i crítiques que ha rebut. El Tribunal va començar a preparar-se el 2006, després d'una dècada de difícils negociacions entre Nacions Unides i el Govern de Cambodja, que l'administren conjuntament, i han introduït tant elements de la legislació internacional com de la nacional. Finalment, i després de les dificultats sorgides en el judici contra **Duch**, es va decidir que les Cambres limitarien oficialment la participació de les parts civils en els propers judicis. Les Cambres contemplaven la participació de les víctimes com a part civil, les quals col·laboraven tant amb la defensa com amb la fiscalia.

Posteriorment, les Cambres van acusar formalment quatre líders Khmers Rojos més (Nuon Chea, anomenat «germà número dos» i ideòleg de l'organització; Khieu Samphan, expresident de la República Democràtica de Kamputxea; Ieng Sary, exministre d'Exteriors i la seva esposa; Khieu Thirith, extítular d'Afers Socials) de crims de guerra, crims contra la humanitat, genocidi, tortures i persecució religiosa. No obstant això, durant el 2010, el Tribunal va prosseguir amb les seves dificultats financeres i va presentar un dèficit creixent. Els esforços duts a terme per les Cambres per captar fons van resultar especialment difícils en els últims mesos de l'any ja que els països donants han mostrat inquietud per les constants denúncies de corrupció política. En aquest sentit, el Govern va renovar les seves peticions al Japó, el seu màxim donant, i diversos òrgans de Nacions Unides van donar suport a les labors del Tribunal i la necessitat de consolidar el seu finançament a través d'aportacions addicionals.

El judici contra Radovan Karadzic podria durar fins a principi de 2014

Les Cambres Extraordinàries en les Corts de Cambodja van condemnar l'exlíder dels Khmers Rojos, Kaing Guek Eav, àlies Duch, a 19 anys de presó

28. Aquest tribunal jutja persones responsables de crims contra la humanitat i crims de guerra comesos durant la guerra civil que va tenir lloc a Sierra Leone entre el 1991 i el 2002.

29. El 2006, el Consell de Seguretat va autoritzar que el judici tingués lloc a l'Haia per raons de seguretat. Si és condemnat, Charles Taylor compliria la condemna al Regne Unit. Taylor va ser acusat d'11 crims contra la humanitat, entre aquests assassinat i mutilació de població civil, segrest de dones i nenes com a esclaves sexuals i utilització de menors com a combatents.

30. Aquest tribunal es va crear el 2003 per jutjar els màxims responsables dels Khmers Rojos per les violacions greus de drets humans comeses entre el 1975 i el 1979 i està format per personal i jutges cambodjans i estrangers.

Cinc anys després de l'assassinat de l'exprimer ministre libanès Rafiq Hariri, el **Tribunal Especial per al Líban**,³¹ va veure dificultada la seva tasca per intimidacions i atacs als seus investigadors, en un clima d'augment de la tensió política al voltant de la seva investigació des que es va filtrar que seus resultats podrien implicar membres de Hezbol·là.³² A l'agost, el Tribunal va instar el líder del grup islamista, el xeic Hassan Nasrallah, a lliurar tota la informació que tingués després de l'anunci del dirigent sobre el fet que disposava de proves que implicarien Israel en l'assassinat. Les evidències presentades per Hezbol·là al Tribunal a través de la fiscalia libanesa van incloure imatges de presumptes seguiments realitzats per Israel a les rutes que freqüentava l'exprimer ministre. No obstant això, els antecedents van ser considerats incomplets i es va requerir més informació. Al novembre, Nasrallah va demanar a tots els libanesos que boicotejessin el Tribunal. Poc després, dos investigadors d'aquest Tribunal van ser agredits per un grup de dones en un acte públic. Per la seva banda, Síria va ordenar a l'octubre l'arrest de 33 persones que havien donat suposadament un fals testimoni davant el Tribunal. La mesura va afectar jutges, funcionaris del servei de seguretat, polítics, periodistes, funcionaris libanesos i d'altres països i contra particulars, entre els quals figura Detlev Mehlis, el fiscal alemany que va dirigir les primeres etapes de la investigació el 2005. Paral·lelament, el general libanès prosirí i exdirector dels serveis de seguretat, Jamil Sayyed, que va estar detingut durant quatre anys sense càrrecs per la seva presumpta connexió amb el crim de Hariri, va acusar l'actual primer ministre libanès i fill de l'assassinat

L'informe final de la Comissió de l'Equador recull els noms de 458 responsables de violacions dels drets humans

dirigent, d'estar al darrere del fals testimoni que el va implicar.

En aquest escenari, el secretari general de l'ONU, Ban Ki-moon, va fer una contundent defensa pública del Tribunal i va instar tots els actors polítics al Líban i als països de la regió a respectar la seva feina. Al novembre, la televisió pública canadenca va informar que el

Tribunal havia trobat proves que implicaven Hezbol·là en l'assassinat de Hariri, que confirmarien l'existència de trucades telefòniques de membres del grup islamista xiïta als telèfons mòbils usats en l'explosió que va matar l'exprimer ministre. La televisió canadenca també va denunciar que el Tribunal no havia donat la protecció adequada a l'oficial libanès que va lliurar els antecedents clau per a la causa, assassinat poc després

de col·laborar amb la investigació. La difusió del reportatge va ser criticada pel cap del Tribunal, Daniel Bellemare, que va advertir que aquestes informacions posaven en risc la vida de persones.

d) Comissions de la Veritat i altres comissions d'esclarament

A continuació es detallen els avenços i retrocessos més rellevants que s'han produït el 2010 amb referència a les comissions de la veritat i altres comissions d'esclarament. Entre aquests cal destacar la presentació de l'informe final de la Comissió de l'Equador en què apareixen els noms de 458 responsables de violacions dels drets humans que es van cometre durant el període 1984-2008 a mans de les forces de seguretat de l'Estat.

Taula 5.4. Comissions de la Veritat i altres comissions: avenços i retrocessos el 2010

<p>Burundi</p>	<p>Després que el Govern es reunís al març amb Nacions Unides, es va posar en marxa a final d'any un procés per establir una Comissió de la Veritat i Reconciliació i un tribunal especial per jutjar els crims que es van produir després de la independència de Bèlgica l'any 1962. L'oposició política va criticar que a l'informe presentat s'anunciés que el president del país nomenaria el president de la comissió i altres membres d'aquesta, així com els jutges del tribunal després de consultar el secretari general de l'ONU. El text de la proposta preveu que les dues institucions siguin regides per les lleis nacionals i que el personal internacional sigui encarregat de les qüestions administratives. El Govern va anunciar que la comissió podria transferir els acusats al tribunal si no es presentaven davant la comissió, negaven la seva responsabilitat en els crims dels quals eren acusats o es negaven a participar en el procés de reconciliació.</p>
<p>República de Corea</p>	<p>La Comissió de la Veritat sobre Mobilització Forçada sota l'Imperialisme Japonès, establerta el novembre de 2004, va publicar a principi d'any el seu primer volum amb informació detallada sobre les persones, aproximadament vuit milions, que van ser sotmeses a treballs forçats durant l'ocupació japonesa entre els anys 1910 i 1945. La Comissió ha recollit no només els noms, sinó també la ubicació i l'ocupació de les víctimes. La mobilització forçada, a partir del 1938, va traslladar els homes per treballar al camp, a les mines o a les forces militars, i a les dones com a esclaves sexuals per a la satisfacció dels soldats japonesos. Al febrer, el ministre d'Afers Exteriors japonès, Katsuya Okada, va presentar per primera vegada disculpes a Corea per aquests fets coincidint amb el centenari de l'ocupació.</p>

31. El Tribunal Especial per al Líban, de composició mixta, va ser creat pel Consell de Seguretat de l'ONU a petició d'aquest país per processar els responsables de l'atemptat del 14 de febrer de 2005 que va causar la mort de Hariri i de 22 persones més. Va entrar en vigor el 2007.

32. Vegeu el resum sobre el Líban al capítol 2 (Tensions).

Equador	La Comissió de la Veritat, creada per decret presidencial el 2007, va presentar al mes de maig el seu informe final després d'una investigació de tres anys. Aquesta Comissió tenia com a objectiu aclarir les violacions dels drets humans que es van cometre durant el període 1984-2008 a mans de les forces de seguretat de l'Estat. La investigació, basada en 118 casos, estableix que aproximadament la meitat de les violacions dels drets humans (tortures, execucions extrajudicials, violència sexual, entre d'altres) van ser cometes per policies o membres de les Forces Armades, especialment pel Grup de Suport Operacional (GAO), unitat d'elit de la Policia Nacional durant el Govern de León Febres Cordero. La Comissió també estableix els noms de 458 responsables, com a presumptes responsables de cometre crims de lesa humanitat. Els seus noms van ser lliurats a les autoritats judicials, demanant investigació, judici i sanció als responsables. La Comissió també estableix la necessitat de reparar les víctimes. El Govern va proposar l'establiment d'un grup de 12 fiscals encarregat de la investigació i reobertura de casos relacionats amb delictes de lesa humanitat.
Hondures	El Govern va crear al maig una Comissió de la Veritat i la Reconciliació per determinar els fets arran del cop que va expulsar del poder el president Manuel Zelaya. La comissió, que va iniciar la seva tasca al maig, està formada per dos comissionats nacionals i tres estrangers. La creació de la comissió va ser acordada per representants de Zelaya i del llavors president <i>de facto</i> , Roberto Micheletti, el 2009 i va comptar amb el vistiplau dels Estats Units i de l'OEA. La seva creació va ser una de les condicions imposades per Costa Rica a l'Acord Tegucigalpa-San José. Eduardo Stein, exvicepresident de Guatemala, en va ser nomenat president. La Comissió Interamericana de Drets Humans (CIDH) es va referir en el seu informe anual a les nombroses violacions de drets humans que va patir Hondures durant la imposició de l'estat d'excepció: execucions extrajudicials, tortures i ús desproporcionat de la força per part de la Policia i l'Exèrcit, el que va ocasionar la mort de com a mínim set persones.
Illes Salomó	La Comissió que havia de celebrar les primeres vistes a final d'abril a la zona de Malaita va haver d'ajornar-les un mes per falta de fons. El Govern va afirmar haver aportat més d'un milió de dòlars, però faltaven 600.000 dòlars addicionals destinats a celebrar les visites, programes de sensibilització i tallers. Al març, Derek Siku, primer ministre de les Illes Salomó, va declarar sentir-se molt complagut amb el suport que havia rebut la Comissió i els avenços aconseguits per aquesta. Durant la primera audiència de la Comissió, unes 20 persones van donar testimoni de la seva experiència durant els cinc anys de conflicte. També hi va haver peticions perquè els responsables dels crims narressin la seva pròpia versió dels fets. L'abril de 2009, la Comissió de la Veritat i la Reconciliació, formada per cinc membres, va iniciar els seus treballs per investigar les causes del conflicte ètnic que va tenir lloc entre el 1998 i el 2003 i que va deixar un centenar de morts i 20.000 desplaçats. La Comissió va rebre el suport de l'arquebisbe sud-africà Desmond Tutu durant els actes d'inauguració.
Kenya	El Govern va establir una Comissió de la Veritat, la Justícia i la Reconciliació el 2009 davant les crítiques de la societat civil, l'Església i la comunitat internacional que instaven que, en el seu lloc, es creés un tribunal especial. A principi d'any, la Comissió va patir una crisi de credibilitat a causa de denúncies segons les quals el seu president, Bethwel Kiplagat, hauria adquirit terres il·legalment i realitzat falses declaracions durant una investigació per assassinat. D'altra banda, diverses organitzacions civils havien fet crides a favor que Kiplagat presentés la seva dimissió perquè consideraven que no tenia credibilitat, ja que va ocupar un alt càrrec en el Govern del partit KANU (Kenya African National Union) quan es van cometre violacions greus de drets humans, un període que, a més, ha de ser investigat per la Comissió. Al març, l'arquebisbe sud-africà Desmond Tutu i nou exmembres de comissions de la veritat de tot el món van instar Kiplagat a renunciar al seu lloc, però ell va negar els càrrecs que se li imputaven. No va ser fins al mes de novembre quan va presentar la seva dimissió en el moment en què es va nomenar un tribunal per investigar la seva conducta. Cal destacar també, que el ministre de Justícia, Mutul Kilonzo, es va dirigir al Parlament per demanar la dissolució de l'actual Comissió de la Veritat i la creació d'una de nova. El ministre va expressar preocupació pel fet que un any després d'haver-se creat, la Comissió encara no s'havia pronunciat mentre es continuaven destinant fons públics per mantenir els comissionats. La Comissió, formada per sis experts locals i tres internacionals, va prendre jurament a l'agost de 2009 i el seu mandat va incloure la investigació d'injustícies històriques des de 1963 fins a la violència postelectoral que va tenir lloc el 2008. ³³
Libèria	La Comissió de la Veritat i la Reconciliació (CVR) va recomanar, en el seu informe final de 2009, la creació de dos tribunals amb l'objectiu de processar 182 persones per greus violacions de drets humans, inclosos la presidenta Ellen Johnson Sirleaf i l'expresident Charles Taylor, i 49 empreses per crims econòmics. A l'abril, la ministra de Justícia, Christiana Tah, va declarar que funcionaris liberians revisarien l'informe presentat per la Comissió per determinar si pertoca obrir processos per suposats crims de guerra mentre que la presidenta, Johnson Sirleaf, va crear un comitè d'assessorament amb vista a dilatar el procés. En aquest sentit, la secció 48 del Decret sobre la creació de la CVR estipula que el cap d'Estat hauria d'informar l'Assemblea Legislativa sobre l'aplicació de les recomanacions de la Comissió en un termini de tres mesos un cop rebut l'informe de la CVR, i, posteriorment, de manera trimestral. En cas de no haver-se aplicat cap de les recomanacions, l'Assemblea hauria d'exigir a la presidència que informés sobre els motius pels quals s'hauria incomplert aquesta clàusula. Alguns sectors favorables al procés legal, van al·legar que podrien transcórrer fins i tot deu anys abans que s'iniciessin els processos legals que, en haver estat comesos abans de l'any 2002, queden fora de la jurisdicció del TPI. En relació amb qüestions administratives internes, la Comissió va amenaçar al juny de demandar el Govern per l'impagament dels sous de les persones i funcionaris que van treballar en la Comissió.
Nigèria	L'Alt Tribunal de l'estat de Rivers va anul·lar a l'octubre les recomanacions i resultats de la Comissió de la Veritat i Reconciliació al·legant que eren inconstitucionals a causa d'una violació del dret a un judici imparcial, al·legada per l'exgovernador, Peter Odilio, el període de govern del qual va ser precisament investigat per la Comissió. El Govern va anunciar que apel·laria la decisió davant un tribunal superior. La Comissió de la Veritat i la Reconciliació, coneguda amb el nom de Kayode Eso va ser creada pel Govern de l'estat Rivers amb l'objectiu de treballar en un full de ruta que garantís una pau duradora a la regió del Delta.

33. Per a més informació, vegeu <http://www.knchr.org/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1>.

Sri Lanka	La Comissió per a les Lliçons apreses i la Reconciliació (LLRC, per les sigles en anglès), creada al maig pel president de Sri Lanka, Mahinda Rajapaksa, va celebrar a l'agost la seva primera vista. Formada per vuit membres nomenats pel president del país, va ser fortament criticada per organitzacions locals i internacionals en considerar-se un intent d'evitar que es dugui a terme una investigació internacional sobre les greus violacions de drets humans comeses per les forces governamentals durant el conflicte armat. Les crítiques assenyalen que la Comissió no té objectivitat, ni mesures de protecció dels testimonis, ni mitjans adequats per garantir-ne la imparcialitat i que disposa d'un mandat massa reduït per investigar la mort i desaparició de milers de civils durant dècades. El conflicte va finalitzar el maig de 2009 amb una victòria del Govern sobre l'LTTE. Organitzacions civils van assenyalar que, durant les dues últimes dècades, diversos governs de Sri Lanka havien creat comissions amb mandats curts que no havien aconseguit revelar la veritat dels fets.
Togo	PVa continuar el descrèdit social a les tasques que la Comissió de la Veritat podria emprendre al país, i algunes organitzacions van apuntar a la instrumentalització que s'ha fet de Monsenyor Nicodème Anani Barrigah-Bénissan, el seu president.

Altres Comissions de la Veritat (en preparació o discussió)

Brasil	El president del país, Luis Ignacio Lula da Silva, va anunciar a final de l'any 2009 la creació d'una Comissió de la Veritat per investigar els crims comesos durant la dictadura militar sota els auspicis del Ministeri de Justícia. Es va produir llavors un dur enfrontament entre el president i la cúpula militar, molt reticent a la seva creació, fet que es va traduir en amenaces de dimissions en bloc per part dels militars així com alguna destitució. Com a conseqüència de la pressió, da Silva va demanar que es revisés la part del Programa Nacional de Drets Humans que preveu la seva creació. En la seva versió original s'ordenava que fossin investigades les violacions dels drets humans «practicades en el context de repressió política» mentre que en la nova versió, l'expressió es substituïa per «context de conflictes polítics»; això pressuposa que no només s'investigarien els militars, sinó també les accions dels militants de l'esquerra armada durant la dictadura.
Guinea	Cellou Dalein Diallo, candidat a la presidència del país, va declarar al setembre que Guinea necessitava una comissió de la veritat que investigués la massacre de l'estadi Conakry de setembre de 2009. Un any després que les tropes de la junta ataquessin una concentració pacífica de l'oposició al principal estadi de Conakry, assassinessin més de 150 persones i violessin desenes de dones, les organitzacions de drets humans van denunciar que no s'havia fet justícia i van descriure la massacre de crim contra la humanitat. Al maig, el TPI va enviar una delegació a Guinea per investigar aquesta massacre. La visita dona seguiment a la missió duta a terme al febrer per la fiscal adjunta, Fatou Bensouda. Paral·lelament, el primer ministre Jean Marie Dore va assenyalar que serà molt difícil per al país processar els crims a causa de la falta d'imparcialitat del sistema judicial.
exIugoslàvia	La UE va anunciar a començament d'any que donava ple suport a la creació d'una comissió de la veritat als Balcans, iniciativa llançada per un grup d'organitzacions civils de la zona amb el nom de Comissió Regional per a la Recerca de la Veritat sobre els Crims de Guerra comesos a l'exIugoslàvia (RECOM, en les seves sigles en anglès). RECOM té com a objectiu crear una comissió que gestioni els crims de guerra a l'exIugoslàvia durant els anys noranta i va ser llançada el 2006 per l'Humanitarian Law Center de Sèrbia i Documenta a Zagreb. Actualment compta amb el suport d'un nombre molt elevat d'ONG de la regió, que confien a recollir un milió de signatures i enviar-les als governs regionals que hauran de prendre la decisió final.
Nepal	La llei per a la creació d'una Comissió de la Veritat i la Reconciliació sobre les greus violacions de drets humans, perpetrades tant pel Govern com pels maoistes durant el conflicte armat de febrer de 1996 a novembre de 2007, va continuar paralitzada durant l'any 2010.